

ΡΑΨΩΔΙΑ Π,684-867 «Το κύκνειο άσμα και ο θάνατος του Πάτροκλου».

Δομή και νοηματική προσέγγιση της επισκοπούμενης ενότητας

α)στ.684-695 «Η επέλαση του Πάτροκλου έως τα τείχη της Τροίας»

Ο Πάτροκλος δείχνοντας απείθεια στις εντολές του Αχιλλέα ορμά ακάθεκτος κατά των Τρώων , παρασυρμένος από τη νίκη του. Ο ποιητής μάλιστα προοικονομεί τον θάνατό του (στ.686-7), καταλογίζοντάς του ευθύνη για τον πρόωρο χαμό του, χωρίς όμως να παραλείπει να αναφερθεί στην παρεμβατική δύναμη του Δία , που ρυθμίζει τη ζωή του ανθρώπου έως ένα επιτρεπόμενο όριο. Στη συνέχεια η γενναιότητά του στη μάχη αισθητοποιείται με την αναφορά στα ονόματα των εννέα Τρώων που βρέθηκαν στο διάβα του και σκοτώθηκαν.

Β)698-725 «Η διπλή παρέμβαση του Απόλλωνα»

Η νικηφόρα πορεία του ήρωα παρουσιάζεται με τέτοια ένταση , ώστε να φαίνεται ότι έφτασε η ώρα της άλωσης της Τροίας. Επιχειρεί μάλιστα τρεις φορές να παραβιάσει τα τείχη και ενώ ο ποιητής τον ενδύει με τη μορφή ενός θεού (ότι ως δαίμων...στ.705), έρχεται ο Απόλλωνας, ως βασικός υπερασπιστής της πόλης, στην τέταρτη πλέον απόπειρα να ανακόψει οριστικά την πορεία του. Από το ίδιο το στόμα του θεού πληροφορούμαστε ακόμη την πτώση της Τροίας (προοικονομία), την οποία δε θα προκαλέσουν ούτε ο Πάτροκλος, αλλά ούτε και ο Αχιλλέας. Στη συνέχεια ο Απόλλωνας όχι πια με επιφάνεια, αλλά με ενανθρώπιση συνεχίζει το σωτήριο σχέδιό του, στρεφόμενος στον Έκτορα με τη μορφή του συγγενή του ,του Άσιου, με σκοπό να τον ενθαρρύνει να αντιμετωπίσει τον Πάτροκλο. Μάλιστα τον ελέγχει για τη λιπόψυχη στάση του, χρησιμοποιώντας την τεχνική της ειρωνείας (ελεεινήν ανάπαυσιν θα είχες, 723)για να τον αποτρέψει να κλειστεί στα τείχη.

Γ)στ.726-750 «Η επίθεση του Έκτορα στον Πάτροκλο και η θανάτωση του Κεβριόνη»

Από εδώ και στο εξής αρχίζει η δεύτερη και τελευταία πορεία θριάμβου του Πάτροκλου, εναντίον του οποίου κινείται αποφασιστικά ο Έκτορας. Στη συνέχεια με μια ωμή ρεαλιστική εικόνα (740-3)δίνεται ο φόνος του Κεβριόνη (ηνίοχος του Έκτορα), τον οποίο, κάνοντας χρήση της ειρωνείας, ο Πάτροκλος τον παρομοιάζει με δύτη, καθώς αφήνει την τελευταία του πνοή πέφτοντας από το άρμα του στο έδαφος.

Δ)751-785 «Σφοδρή μάχη γύρω από το νεκρό σώμα του Κεβριόνη»

Ο ποιητής με δύο πλατιές παρομοιώσεις μας παρουσιάζει την μανιώδη προσπάθεια του Πάτροκλου και του Έκτορα να διεκδικήσουν το σώμα του ηνιόχου , αλλά και τη γενικευμένη μάχη Αχαιών και Τρώων . Στην πρώτη περίπτωση οι δύο ήρωες παρουσιάζονται με τη μορφή λιονταριών που αγωνίζονται για τη λεία τους, ενώ στη δεύτερη η μαχητικότητα των δύο στρατευμάτων δίνεται με την παραστατική εικόνα της σύγκρουσης ισχυρών, αντίθετων ανέμων σε ένα πυκνό δάσος. Όλη αυτή η φονική δράση με τα όπλα, που σκορπούν το θάνατο ,έρχεται σε αντίθεση προς την ακινησία και την ξεγνοιασιά του νεκρού Κεβριόνη(773-776).

Τελικά, ενώ πλησιάζει η ώρα του δειλινού, υπερτερούν οι Αχαιοί που πετυχαίνουν και τη σκύλευση του νεκρού. Η δράση του Πάτροκλου συνεχίζεται με τρεις επάλληλες φονικές επιθέσεις και στην κάθε μία από αυτές σκοτώνει εννέα αντιπάλους.

Ε) στ.786-804 «Ο αφοπλισμός του Έκτορα από τον Απόλλωνα»

Στην τέταρτη πια απόπειρα, στο απόγειο της δόξας του, προκαλεί ξανά την παρέμβαση του Φοίβου που θα του στερήσει τη ζωή, έτσι όπως εξαγγέλλεται από τον ίδιο τον ποιητή(προοικονομία, στ. 787) .Ο θεός θα ανακόψει την πορεία του απογυμνώνοντάς τον από τον περίλαμπρο οπλισμό του, το κράνος με τη φούντα, το δόρυ , την ασπίδα, τον θώρακα. Χτυπώντας τον μάλιστα από πίσω, τονίζεται η δύναμη του Πάτροκλου, αφού και ο ίδιος ο Απόλλωνας αναγκάζεται να μεταχειριστεί τέχνασμα πολεμικό.

ΣΤ)805-817 «Ο τραυματισμός του Πάτροκλου από τον Εύφορβο»

Ενώ έχουν παραλύσει τα μέλη του Πάτροκλου από το χτύπημα του Φοίβου και βρίσκεται σε σκοτοδίγη, ο Εύφορβος καταφέρνει σημαντικό πλήγμα με το κοντάρι του ανάμεσα στους ώμους. Και αυτός όμως ο σπουδαίος Τρώας με τις εξαιρετικές επιδόσεις δε μένει να αναμετρηθεί με τον Πάτροκλο ούτε και τώρα που καταλήγει άοπλος και τραυματισμένος. Η φυγή του είναι άλλη μια απόδειξη της αριστείας του ήρωα και του τρόμου που έχει προκαλέσει στους αντιπάλους.

Ζ)818-842 «Το τελειωτικό χτύπημα του Έκτορα στον Πάτροκλο»

Ο Έκτορας δίνει το θανατηφόρο χτύπημα προκαλώντας ένα διαμπερές τραύμα κάτω από τα πλευρά του πληγωμένου ήρωα. Παρ' όλο που η δράση του δε γίνεται πισώπλατα , όπως οι προηγούμενες, είναι πασιφανές ότι δίνει μια μάχη με άνισους όρους. Ο ποιητής επιμένει να παρουσιάζει την αγωνιστικότητα του Πάτροκλου με μια παραστατική παρομοίωση(823-9) από το ζωικό βασίλειο. Στη συνέχεια ο Έκτορας , αν και δε δικαιολογείται να υπερηφανεύεται για την εξόντωση του άοπλου και εξουθενωμένου αντιπάλου του, προχωρά σε καυχησιολογία , ειρωνεύεται και εξευτελίζει τον ετοιμοθάνατο, ενώ η αναφορά του στο όνομα του Αχιλλέα ηχεί στα αυτιά των ακροατών σαν τραγική ειρωνεία για τον δικό του χαμό.

Η)στ.843-867 «Οι προβλέψεις και το ξεψύχισμα του Πάτροκλου»

Ο Πάτροκλος ψυχορραγώντας δεν μπορεί να κρύψει το παράπονό του για τον ρόλο των θεών ούτε αφήνει αναπάντητο τον αλαζονικό λόγο του Έκτορα, αλλά δίνει τις πραγματικές διαστάσεις της δράσης του. Με τη μαντική δύναμη που έχουν οι μελλοθάνατοι προλέγει και τον δικό του θάνατο, γεγονός που ο Έκτορας αμφισβητεί θαμπωμένος από τον θρίαμβο της νίκης του. Αισιοδοξεί μάλιστα ότι ο Αχιλλέας θα είναι ο δεύτερος στη σειρά που υποκύψει στη λόγχη του. Μια προσπάθεια να αντιμετωπίσει και τον ηνίοχο Αυτομέδοντα αποτυγχάνει , αφού τα ζακουστά άλογα του Αχιλλέα τον έχουν φυγαδεύσει.

Συμπληρωματικά σχόλια

Στ.686 , ποια τύφλωσις! : ο ήρωας με ενισχυμένη αυτοπεποίθηση από τις συνεχείς νίκες φτάνει στην άτη και λησμονεί τις εντολές του Αχιλλέα να μην προχωρήσει πέρα από την περιοχή των πλοίων. Ο θάνατός του λοιπόν εντάσσεται στο γνωστό σχήμα ύβρη και τιμωρία, αφού παραβίασε το μέτρο, νομίζοντας ότι θα κυριεύσει την Τροία γεγονός που ήταν πέρα από τις δυνάμεις του και τη μοίρα.

Στ.692 Ποιον πρώτον...:ο ποιητής απευθύνεται στον ήρωα χρησιμοποιώντας β' ενικό πρόσωπο. Το ρητορικό αυτό σχήμα ονομάζεται αποστροφή και το συναντάμε σε πολλά σημεία της ενότητας (στ.744,754,787,812-3,843) και δηλώνει τη συμπάθεια και τη συμπόνια του ποιητή για τον ήρωα τον οποίο προσπαθεί μάταια να προειδοποιήσει, γιατί έχει περάσει σ' ένα άλλο επίπεδο, αφού φαντάζει θεός.

Στ.702 κ.εξ.: τεχνική της αποτυχημένης απόπειρας σύμφωνα με την οποία ο ήρωας ορμά τρεις φορές και την τέταρτη τον αναχαιτίζει κάποιος θεός. Στην επισκοπούμενη ενότητα χρησιμοποιείται δύο φορές, όταν προσπαθεί να καταλάβει τα τείχη και στους στίχους 783-88 με τις τρεις φονικές επιθέσεις κατά των εχθρών με τις οποίες φτάνει και στην κορύφωση της αριστείας του.

Στ.744 κ. εξ.: είναι η τελευταία φορά που ο Πάτροκλος γελά με τη νίκη του. Τα ειρωνικά του λόγια και η κυνική θριαμβολογία του προέρχονται από την άγνοια ότι και το δικό του τέλος πλησιάζει.

Στ. 780 , χωρίς να θελ' η μοίρα: όταν κάποιος επιχειρεί κάτι που είναι ενάντια στη θέληση της μοίρας θα ακολουθήσουν σημαντικές ανατροπές, όπως αποδεικνύει η συνέχεια του επεισοδίου.

Αριστεία του Πάτροκλου : αριστεία ονομάζεται η ξεχωριστή ανδρεία που παρουσιάζει ένας ήρωας στη μάχη και αφού ακολουθήσει κάποια τυπικά στάδια που προβάλλουν τη γενναιότητά του φτάνει στο αποκορύφωμά της. Ενδεικτικά στοιχεία αριστείας του Πάτροκλου είναι ο μεγάλος αριθμός των αντιπάλων που θανατώνει, η προβολή της πολεμικής αρετής του μέσα από παραστατικές παρομοιώσεις (παρομοιάζεται με λιοντάρι, με θεό κ.α.), η τεχνική της αποτυχημένης απόπειρας που προκαλεί την παρέμβαση ενός θεού, η αλαζονεία που έδειξε παρακούοντας τον Αχιλλέα και φτάνοντας στα όρια της ύβρης και η αποκορύφωση με την τριπλή φονική επίθεση και τον αφανισμό 27 συνολικά Τρώων.